

Innovative activity pedagogue as a pedagogical phenomenon

Umida MASHARIPOVA¹

Tashkent State Pedagogical University

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 2021

Received in revised form

20 February 2021

Accepted 15 March 2021

Available online

5 April 2021

Keywords:

innovation,
innovation,
pseudo novelty,
innovation activity,
innovation process,
innovative education,
new implementation,
pedagogical process.

ABSTRACT

This article describes innovative activity, its model, the main tasks of pedagogical innovation, innovative pedagogical technologies of education, three stages of innovative pedagogical activity, four laws of innovative processes.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Педагонинг инновацион фаолияти педагогик ҳодиса сифатида

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

инновация,
инновацион фаолият,
инновацион фаолият модели,
инновацион жараён,
инновацион таълим,
янги киритма,
педагогик жараён.

Мазкур мақола инновацион фаолият, унинг модели, педагог инновацияларининг асосий вазифалари, таълимнинг инновацион педагогик технологиялари, инновацион педагогик фаолиятнинг уч босқичи, инновацион жараёнларнинг тўрт қонуни ёритилган.

---

¹ PhD, Associate Professor, Tashkent State Pedagogical University, Tashkent, Uzbekistan,
E-mail: umidamasharipova@mail.ru

Инновационная деятельность педагога как педагогический феномен

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

инновация,
инновационная
деятельность,
модель инновационной
деятельности,
инновационный процесс,
инновационное
образование,
новое внедрение,
педагогический процесс.

В данной статье освещена инновационная деятельность, ее модель, основные задачи педагогической инновации, инновационные педагогические технологии образования, три этапа инновационной педагогической деятельности, четыре закона инновационных процессов.

“Инновацион фаолият” тушунчаси кенг маънога эга. Педагогикада у педагогик фаолиятнинг бир тури, таълим сифатини оширишга қаратилган педагогик янгиликларни режалаштириш ва амалга ошириш учун ижодий жараён сифатида, ўқитувчининг ижодий салоҳиятини акс эттирувчи ижтимоий-педагогик ҳодиса сифатида қаралади.

Инновацион фаолият – бу муайян таълим босқичида инновацион жараённи таъминлаш учун, шунингдек, жараённинг ўзи. Инновацион фаолиятнинг асосий вазифалари га педагогик жараён компонентларининг ўзгариши киради: маъно, мақсадлар, таълим мазмуни, шакллари, усуллари, технологиялари, ўқув қўлланмалари, бошқарув тизимлари ва бошқалар.

Инновацион фаолият моделига қуйидагилар киради: инноватор, меъёрий йўриқномалар, инновацион мухит, процессуал компонент, инновация, янгилик, ишлаб чиқариш. Янги киритма шундай қўриб чиқилганда инновация натижаси деб тушунилади, инновацион жараён эса камида уч босқични ўз ичига олади: ғояни шакллантириш (муайян ҳолатда, илмий кашфиёт), ғояни амалий жиҳатдан ривожлантириш, янги киритмани амалиётда қўллаш.

Педагог инновацияларининг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат:

- педагогик жараён ва унинг компонентларида прогрессив (нуқсонсиз) ўзгаришлар: мақсадларнинг ўзгариши;
- таълим мазмунидаги ўзгаришлар; янги ўқув воситалари;
- ота-оналарнинг янги ғоялари; ўқитиш, ривожлантириш, ўқитишнинг янги усуллари ва услублари. [1]

Ўқитувчининг инновацион фаолиятини ўқув жараённинг “призмаси” орқали ҳам қўриш мумкин. Мазкур ҳолатда, таълимдаги инновациялар деганда болалар ва ўспиринларнинг ижтимоийлашувига ҳисса қўшадиган ва ёшлар мұхитидаги ассоциал ҳодисаларни тенглаштиришга имкон берадиган янги ўқув воситаларидан фойдаланишга асосланган тизимлар ёки узоқ муддатли ташабbusлар тушунилиши керак. Таълимнинг инновацион педагогик технологиялари қуйидагиларни ўз ичига олади:

- миллий таълим;
- мактабда узлуксиз таълимнинг кенг қамровли тизимини яратиш:

- телевизион (ток-шоулар, давра сұхбатлари, ижодий портретлар, видео панорамалар);
  - информацион (сайтлар, ғоялар банки, видеолар, Интернет, медиа-кутубхона);
  - ностандарт технологиялар (импровизация, маданият күнлари, интеллектуал марафон);
    - тұлық қунлик мактаб учун турли хил варианлар;
    - мактабда репетиторлык хизматини ташкил этиш, мактаб ичида ота-она ва бола бирлашмаларини яратиш;
    - ижтимоий лойиҳалаш. [2]

Инновацион педагогик фаолиятнинг тадқиқотчилари ушбу фаолиятнинг қуидаги уч босқичини ажратадилар:

I босқич – инновацияларнинг пайдо бўлиши. Ушбу босқич педагогик инновацияларнинг даврий тақрорланиш қонуни билан белгиланади: янги шароитда эскининг янгиланиши. Аммо бу эскисини тақрорлаш эмас, балки замонавий педагогик муаммоларни ечишда эски ечимнинг баъзи жиҳатларини янги ва нисбий тақрорлашнинг пайдо бўлиши.

II босқич – педагогик инновацияларни ўзлаштириш. Ушбу босқич янги педагогик билимларга ва янги педагогик фаолиятга бўлган эҳтиёжни ошириш мойиллиги билан тавсифланади. Инновацияни қабул қилиш ёки рад этиш тўғрисида қарор қабул қилинади.

III босқич – инновацияларни анъанага, иш услугига айлантирадиган “оммавийлаштириш”. Ушбу босқичда инновацияларни қўллаш оммавий характерга эга бўлади. Босқич икки қонун билан белгиланади: инновацияни якуний амалга ошириш қонуни ва педагогик инновациянинг стереотипланиши қонуни².

Кўп даражали педагогик тизим инновацион педагогик фаолиятнинг турли даражалари тўғрисида сўз юритишимконини беради. Яъни инновацияларнинг уч даражаси ҳақида гапириш мумкин:

- бошқарувдаги инновациялар – бу таълим муассасаларини бошқаришга жамият вакилларини жалб қилишга қаратилган янгилик;
- таълимда инновациялар – бу янги ўқитиши усуллари, таълим мазмунини ташкил қилишнинг янги усуллари, фанлараро дастурларни бирлаштириш, таълим натижаларини баҳолаш усуллари;
- кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлашдаги инновациялар – ўқитишининг янги усуллари, дарсларни ташкил қилишнинг янги усуллари, таълим сифатига қўйиладиган талабларни ўзгартиришга қаратилган қайта тайёрлаш дастурлари: масофадан ўқитишида; тармоқ структураларини яратишда; репетиторликда; янги профессионал гурӯхларни ўқитиши учун фанлараро интеграциялашган курсларни яратишда.

Инновацияларнинг реал татбиқи педагогик инновацияларнинг концептуал асосларини, шу жумладан диагностика, прогнозлаш, экспериментал дастурни ишлаб чиқиши, уни амалга оширишни таҳлил қилиш, инновацион дастурни фаол амалга ошириш, инновацион ҳаракатларнинг жорий қилиш, тузатиш ва рефлексиябориши ва натижаларини кузатишқобилиятига асосланган.

Педагог инновацион фаолиятни муваффақиятли амалга оширишининг зарурий шарти инновацион қарор қабул қилиш, муайян таваккалга қўл уриш, инновацияни амалга оширишда юзага келган низоли вазиятларни муваффақиятли ҳал этиш ва инновацион тўсикларни олиб ташлаш қобилияти саналади.

Шунинг учун педагогик фаолиятни тартибга солиш билан боғлиқ масалаларни ҳал қилиш, хусусан, ўзини ўзи тартибга солиш билан боғлиқ.

Бу инновацион фаолиятни ўзлаштириш ва уни кейинги ижодий амалга ошириш қандай қилиб шахсий маънога эга эканлиги билан боғлиқ.

Инновацион жараёнлар тўғрисида яхлит тушунча уларнинг ривожланишидаги етакчи тенденциялар, қонуниятлар ва қарама-қаршиликларни очишни талаб қиласди. Адабиётларда инновацион жараёнларнинг бориши қонунлари орасида тўртта қонун ажralиб туради: педагогик инновацион муҳитнинг қайтариб бўлмайдиган бекарорлашиши қонуни, инновацион жараённи яқуний амалга ошириш қонуни, педагогик инновацияларни стереотиплаш қонуни, даврий такрорланиш қонуни, яъни педагогик инновацияларнинг тикланиши [6]. Биз уларни қисқача тавсифлаб ўтамиш.

Педагогик муҳитнинг қайтариб бўлмайдиган бекарорлашуви қонуни шуни англатадики, таълим тизимидағи ҳар қандай инновацион жараён муқаррар равища у амалга ошириладиган муҳитда заарли ўзгаришларни амалга оширади. Бу ҳар қандай педагогик жараёнлар ёки ҳодисалар тўғрисидаги яхлит ғояларнинг инқирозга учрашига олиб келади; баҳолаш ва фикрлар тизимиға бўлиниш киритилган, бу янгилик, унинг аҳамияти ва қадри ҳақидаги қарашларнинг кутблашувига олиб келади. Одатда, кейинчалик бу интеграл ғояларни тиклаш мумкин эмас, бу муқаррар кадрлар ёки педагогик жамоада маънавий харажатларга олиб келади. Педагогик инновация қанчалик муҳим бўлса, бекарорлик янада қатъиyroқ бўлади: коммуникатив, назарий, амалий, психологик.

Инновацион жараённи яқуний амалга ошириш қонуни бу жараён эртами-кечми, ўз-ўзидан ёки онгли равища амалга оширилиши кераклигини англатади. Ҳар қандай ҳаётий янгилик, гарчи дастлаб педагоглар ёки уларнинг ўқувчилари, раҳбарлар ёки ўқувчиларнинг ота-оналарининг ўзлаштириб олишлари умуман умидсиз кўринган бўлса ҳам, охир-оқибат ўз ўрнини топади.

Педагогик инновацияларни стереотиплаш қонуни шундан иборатки, ҳар қандай педагогик инновация, ҳатто энг инқилобий бўлса-да, охир-оқибат тақиққа, фикрлаш ёки амалий ҳаракатлар қолипига айланади. Ҳар қандай инновация мунтазам равища амалга оширилиб, бошқа инновациялар учун тўсиқ бўлади.

Педагогик инновацияларнинг даврий такрорланиш қонунининг моҳияти бошқа шароитларда янгиликларнинг такроран жонланишидан иборат.

Педагогикада инновацияларни кўриб чиқишида инновациялар субъектлари масаласи алоҳида ўрин эгаллайди. Чунки янгиликнинг тақдири бевосита субъектнинг муносабатига боғлиқ. Субъект нафақат унинг атрофидаги дунёни англайдиган ва ўзгартирадиган, онги ва иродасига эга бўлган одам, балки у ўз фаолиятини ташкил қилишга қодир шахсdir. Шундай қилиб, педагогикада инновацион фаолият субъекти педагогнинг ўзи ҳам, педагогик таъсир обьекти ҳам бўлиши мумкин (тарбияланувчилар, ўқувчилар, талабалар ва бошқалар).

Инновация субъектининг асосий хусусияти унинг фаол ўзини ўзи англашидир, яъни шахсий ташаббусни субъектив равища мумкин бўлган ва ўз ҳаётининг ижтимоий асоси сифатида тушунишdir. Субъект – бу фаолият турини, бошқа субъектлар орасида ўзи учун ўзига хос ролни ташлашга, ўз мақсадлари ва уларга эришиш воситаларини ишлаб чиқишига қодир шахс. У ўз тақдирини, турмуш тарзини ва ҳақиқий мустақиллик ва компетентлик чегараларини суриш истаги билан ажralиб туради. Шу билан бирга, субъект ҳар қандай

қўшма фаолиятга ҳисса қўшувчиси ва муаллифи, субъектлараро муносабатларда шериқдир.

Биз томонимиздан *инновацион педагогик фаолиятни ташкил этишнинг қуийдаги қонуниятлари ажратиб кўрсатилади:*

- таълим янгиликларини жорий қилиш жамият ҳаётини умумий ҳолатда яхшилашни таъминлаш, жамият аъзоларининг эҳтиёжларини қондириш имкониятларини ошириш учун мўлжалланган;

- инновация – бу янги нарса, янгилик, ўзгариш, нимагадир янгиликкиритиш, янгиликни жорий этиш; инновация (ўзгариш) ўзида мутлақо янги ғояни акс эттирмаслиги мумкин, аммо ҳозирги пайтда ва ушбу вазиятда у таълим-тарбия жараёни учун алоҳида аҳамиятга эга бўлади;

- инновациялар – бу тўпланган тажрибадаги барча ижобий нарсаларни сақлаб қолган ҳолда, аниқланган камчиликларни таълим тизимидан халос қиласидиган ва ишлаш шароитлари ҳамда натижаларини яхшилаш орқали мавжудларидан фарқ қиласидиган янги даражага олиб келадиган ўзгаришлардир;

- педагогик инновация – педагогик фаолиятдаги янги киритмалар, уларни такомиллаштиришга қаратилган таълим ва тарбия мазмуни ҳамда технологиясининг ўзгариши.

Шундай қилиб, ғояларнинг инновацияга айланишини таъминлайдиган ва бу жараённи бошқариш тизимини ташкил этадиган фаолият инновацион фаолиятдир.

Хулоса қилиб айтганда, педагогнинг инновацион фаолияти ғояларнинг янги киритмаларга айланишини таъминлайди, шунингдек, ушбу жараённи бошқариш тизимини шакллантиради. Инновацияларни лойихалаш жараёни педагогларнинг инновацияларни амалга оширишга бўлган танқидий ва ижодий фикрлашларига бўлган эҳтиёжни белгилайди; муайян инновацияни ажратиб олинган янги ғоя сифатида эмас, балки эҳтимолий ички муносабатларга эга ғоялар тўпламининг бир қисми сифатида қабул қилиш қобилияти, ўз ғояси, стратегияси, унинг устунликлари, афзалликлари ва қўллаш чегараларини кўра олиш қобилияти сифатида намоён этади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Дружинин В.И. Координация инновационной деятельности в областном образовательном пространстве // Методист. – 2002. – № 4. – С. 4–10.
2. Ларина В.П. Инновационная деятельность школ в региональной системе образования // Педагогика. – 2005. – № 2. – С. 55–61.
3. Богуславская И.Г. Инновационная деятельность как условие развития личности // URL: <http://www.rusedu.info/Article752.html>.
4. Загвязинский В.И. Инновационные процессы в образовании и педагогическая наука // Инновационные процессы в образовании. – Тюмень, 2000.
5. Слободчиков В.И. Инновации в образовании: основания и смысл // Исследовательская работа школьников. – 2005. – № 3. – С. 5–15.
6. Лаврентьев Г.В., Лаврентьева Н.Б., Неудахина Н.А. Обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов // Барнаул: Изд-во Алт.ун-та, 2004. – С. 232.